

דף מט.

איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא דברי ר"ע,
שמעון התימני אומר כל שהייבים עליו כרת בד"ש
והלכה בדבריו, ור' יהושע..

תוכן ענינים

- א. בענין מהו לאו דשאר אליבא דר"ע.
- ב. בענין איסור חלוצה אי הוי לאו דשאר.
- ג. בענין ממזרות אי תלוי בלא תפסי קידושין או בביאת איסור.
- ד. בענין מקור דקידושין תפסי בסוטה.
- ה. בענין הס"ד דולד משומרת יבם הוי ממזר.

א] יל"ע מהו כוונת 'שאר בשר' שאמר ר"ע, ועוד קשה ממתני' לעיל (דף מד.) דמחזיר גרושתו הוי ממזר לר"ע.

- א. מבואר במתני' ג' שיטות תנאים באיזה ביאת איסור הוי הולד ממזר, א] דלר"ע מחייבי לאוין, ב] ולשמעון התימני בחייבי כריתות, ג] ולר' יהושע בחייבי מיתות ב"ד. ובדעת ר"ע יש ג' שיטות באיזה חייבי לאוין הוי ממזר: א. לתנא דמתני' רק חייבי לאוין דשאר. ב. ולר' סימאי גם שאר חייבי לאוין דאינן דשאר. ג. ולר' ישבב אפילו חייבי עשה.
- ב. תנן לעיל (דף מד.) דהמחזיר גרושתו, והנושא חלוצתו, יוציא והולד ממזר דברי ר"ע. ונחלקו הראשונים איך לפרש הך מתני', דרש"י כתב דמחזיר גרושתו אינו לאו דשאר, ולכן כתב בע"ב (ד"ה בא) דנחלקו הנך ב' משניות אליבא דר"ע אי צריך לאו דשאר, דאה"נ מתני' דלעיל ס"ל דא"צ לאו דשאר, וכדעת ר' סימאי.
- ג. אמנם תוס' (ד"ה הכל) והראשונים חלקו ע"ז, דלא מצינו פלוגתא במתני' אליבא דר"ע אי צריך לאו דשאר נורק סימאי חידש כן, ועכצ"ל דגם מחזיר גרושתו הוי לאו דשאר, דכיון דבא איסור זה מחמת אישות הראשונה לכן מקרי לאו דשאר.
- ד. אולם לרש"י משמע דבשביל שאר צריך שיבוא ע"י קורבה [ונמצא דנכלל בזה, פלוגתא איך לפרש כוונת 'שאר', דלרש"י ר"ל דוקא קורבא, ולראשונים יש בו משמעות של אישות ג"כ, כך הבנתי].

ב] האם נושא חלוצתו [דעובר בלא יבנה] מקרי לאו דשאר שיהא הולד ממזר לר"ע דמתני'.

- א. רש"י כתב דנושא חלוצתו דאיסורו משום לא יבנה, הוי לאו דקורבה וחייב כרת גם לר"ע דמתני' דידן. ונלשאר הראשונים ותוס' דגם ר"ע דדף מד. מצריך לאו דשאר, אז הדבר מוכרח דנושא חלוצתו הוי לאו דשאר, אולם הסברא מובן דכיון דס"ל דמחז"ג וסוטה הוי לאו דשאר כיון דבא ע"י אישות, אי"כ י"ל דגם נושא חלוצתו הוא מחמת אישות של הזיקה דמעיקרא.
 - ב. והקשו האחרונים (ח' ר' נחום אות קל"ט, ומגיה על הריטב"א ציון 321, ועוד) דרש"י לשיטתיה דס"ל דמחזיר גרושתו לא מקרי לאו דשאר, משום דלא מהני שהיה אישות מתחילה אלא צריך ע"י קורבה דוקא, אי"כ איזה איסור קורבה יש בלא יבנה דאסרינן לאחר שחלץ דכיון שלא בנה שוב לא יבנה, דלכאורה זהו איסור חדש מלישא חלוצתו.
 - ג. ות"י עפ"י המאירי (דף י:) שכתב דאע"ג דליכא כרת דאשת אח על חלוצתו, מ"מ איסור לא יבנה הוא מדין אשת אח דהוקלש מכרת ללאו, וא"כ שפיר הוי לאו דקורבה דהוי מצד אשת אח, ומרש"י זו דקורא לא יבנה לאו דקורבה הוא הוכחה גדולה כיסוד של המאירי.
 - ד. וברבינו אברהם מן ההר (דף מט:) נקט כרש"י דמחז"ג אינו לאו דשאר, והוסיף דגם נושא חלוצתו אינו לאו דשאר, והיינו דס"ל בפירושא דשאר כרש"י, אבל ס"ל דלא יבנה הוא איסור חדש דכיון שלא בנה שוב לא יבנה ושפיר אינו דשאר.
 - ה. ולהרשב"א (דף מא.) דס"ל דמאחר שנסתלק האשת אח בשעת נפילה א"א שתחזור, אז פשיטא דאיסורא דלא יבנה אינו משום אשת אח, והא דנחשב ללאו דשאר הוא כשיטתו דמחז"ג הוי לאו דשאר מחמת אישות דמעיקרא כמשי"נ לעיל.
- ג] מבואר מר"ע דכל שהוא ב'לא יבא' דהיינו חייבי לאוין, ולשמעון התימני כל שהייב כרת, ולר"י מיתות ב"ד. יל"ע אי ממזרות תלוי בהנך איסורים או דאז לא תפסי בה קידושין, ומצד הלא תפסי נעשה הולד ממזר.

- א. במתני' מבואר ג' דרגות של איסור שנחלקו מאיזה מהן הוי ממזר, אי צריך ל"ת או דצריך כרת או דצריך מיתות ב"ד.
- ב. אולם בגמ' לעיל (דף מה:) מבואר דעיקר הילפותא דמה אשת אב דלא תפסי בה קידושין אף כל דלא תפסי בה קידושין, דהיינו לר"ע חייבי לאוין לא תפסי ולשמעון התימני בחייבי כריתות לא תפסי, וע"י הלא תפסי נעשה ממזר, ונמצא דאינו תלוי בחייבי לאוין או בחייבי כריתות אלא בלא תפסי קידושין, ורק בדרך כלל לא תפסי תלוי בלאו או כרת.
- ג. ונ"מ בעכו"ם הבא על בת ישראל, דאיכא מ"ד דהוי ממזר אע"ג דאין בו כרת, אבל יש בו התכלית דכרת דהיינו דלא תפסי בה קידושין, [וגם מאן דמכשיר הוא משום דלא דמי לאשת אב וכו']. וכן נ"מ להיפוך בנדה דאע"ג דהוי חייבי כריתות מ"מ אין הולד ממזר כיון דתפסי, וחזינן דזהו עיקר הקובע.
- ד. וצ"ב מהכ"ת שיהא ממזרות תלוי בלא תפסי בה קידושין, הא בכל סוגיין רק מוזכר חייבי לאוין וחייבי כריתות.

- ה. ונחלקו בזה הראשונים, דרש"י בקידושין (דף סח.) כפי פירושו של הפני"י שם, נקט דמהא דכתיב לא יקח ולא יגלה הכוונה לגלות דעיקרו תלוי בקיחה שאינו חל מחמת לא יגלה. אמנם תוס' שם נקטו דהכל מסברא דמאחר דיש ממזר הסברא נותנת דהוא משום דלא תפסי קידושין, וכתבו דזהו המקור דלר"ע אין קידושין תופסין בחייבי לאוין.
- ו. אמנם תוס' לעיל (דף מה:) כתבו דלאחר דגלי קרא דחייבי כריתות פועל ממזרות, וגם גלי קרא דחייבי כריתות פועל דלא תפסי קידושין, אז אמרינן דתלויין זה בזה. [ונמצא ג' דרכים מהכ"ת דתלוי בלא תפסי קידושין, א. פני"י ברש"י דהוי גזה"כ דלא יקח. ב. תוס' ביבמות דלאחר דגלי בשניהם אמרינן דתלויין זה בזה. ג. לתוס' קידושין מהא דהולד ממזר מוכח דלא תפסי בהו קידושין].
- ז. לאור כל הנ"ל דהכל תלוי בלא תפסי קידושין, א"כ יל"ע אי צריך גם 'ביאת איסור' בשביל ממזרות או לא. ונחלקו בזה גדולי האחרונים, דהב"ח והט"ז (יו"ד סי' צ"ה) הביאו מרבינו פרץ דבלי ביאת איסור אין הולד ממזר, אולם הג"ר שלמה זלמן (מנחת שלמה תנינא סי' קכ"ד) הוכיח מתוס' לעיל (דף טז:) דבתירוצם הראשון ס"ל דא"צ ביאת איסור, וע"ש הנ"מ.
- ח. וכל זה לר"ע ושמעון התימני, אולם העירו התוס' (דף מה:) דלר' יהושע מוכח דאין תלויין זה בזה, דהא פשיטא דחייבי כריתות לא תפסי בה קידושין, וליכא שום חולק ע"ז, ואעפ"כ אינו ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד, ונמצא דכל מאי דתלוי זה בזה אינו לר' יהושע, ולדידה פשיטא דבעינן איסורא דמיתות ב"ד.

דף מט:

הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה ועל שומרת יבם שאין הולד ממזר וכו'.

ד] פלוגתת רש"י ותוס' בניאור המקור דקידושין תופסין בסוטה.

- א. רש"י פי' דקידושין תופסין בסוטה דאף לאחר שזינתה לא פקעו מינה קידושיה הראשונים. ותוס' כתבו דגרסינן דסוטה נמי הא כתיב בה הויה ותפסי בה קידושין.
- ב. ותוס' הבינו ברש"י דכיון דחזינן דקידושיה לא פקע כשזינתה [דהא מגרשה בגט] חזינן דגם אם גירשה וחזר וקידשה קידושין תופסין בה דאילו אמרינן דאינו תופס אז ה"ה דהיה נפקע. וחזינן דבר יסודי מאד ברש"י, דאי אין קידושין תופסין באשה, אז גם אי נתקדשה בהיתר, ואח"כ נתהוה מצב דלא תפסי בה קידושין היה נפקע הקידושין.
- ג. והאחרונים העירו (אתוון דאורייתא כלל ז', ועוד) דנכלל בזה מחלוקת גדולה בכללי הש"ס, באופן דאין קידושין תופסין, האם גם כשכבר חל יהא פקע, דלרש"י יהא פקע אבל לתוס' אינו פקע. אולם נחלקו מתי נאמר כלל זה:
- ד. א] ברע"א ומני"ח נקטו דלפי רש"י בכל מצב שאין קידושין תופסין אז האישות נפקע מאיליו, והקשה רע"א מפצוע דכא דגם כשנעשה הבעל פצוע דכא מ"מ היא נשואה לו. ובמני"ח צידד נ"מ בנעשה מומר דנימא דפקע קידושיה.
- ה. ב] אולם בעונג יו"ט (סי' קמ"ב) כתב סברא נפלאה, דרק כשהחסרון בהאשה אז אינה בת תפיסת קידושין ונפקע ג"כ הקידושין שהיתה בו, אבל כשיש חסרון בהאיש לא, וכן רמז בקה"י (סי' ל"ז) דיש חילוק בין חסרון בהחפצא ע"ש.
- ו. ג] באחיעזר (ח"א סי' כ"ט) כתב דרק בסוטה נאמר סברת רש"י דהוי קלקול בהאישות ונתפס בגוף האישות ואז אילו אין קידושין תופסין בה אז היה נפקע ג"כ, משא"כ בשאר איסורים דאינו מפקיע, וכע"ז בשערי חיים (קידושין סי' כ"א ג').
- ה] פלוגתת רש"י ותוס' מהכ"ת ס"ד שיהא ממזר משומרת יבם [וביאור חדש מתוס' למה אינו ממזר].
- א. בברייתא נתוסף דהכל מודים בבא על השומרת יבם שאין הולד ממזר. ונחלקו רש"י ותוס' בהא דס"ד שיהא ממזר ובהא דאינו ממזר. דרש"י פי' דקאי כר"ע דמתני' דף מד. דא"צ לאו דשאר, וא"כ מן הדין שיהא ממזר מיבמה לשוק, וקמ"ל דכתיב לא תהיה אשת המת וכו' דיש בה הויה וקידושין תופסין בה ולכן אין הולד ממזר.
- ב. ותוס' פי' דקאי כר"ע דצריך לאו דשאר, ושומרת יבם אינו שאר, והס"ד שיהא הולד ממזר הוא משום דקאי כרב דאין קידושין תופסין ביבמה, ורק דאז צ"ע מ"ט באמת אינו ממזר, וע"ז חידשו בשם ר"ת דשומרת יבם הוי כעכו"ם הבא על בת ישראל דאין הולד ממזר כיון דאין בה קידושין לשום אדם לא לשוק משום יבמה לשוק, ולא ליבם דרק יבוס יש בו.
- ג. האחרונים העירו דאי הא דמאמר מדרבנן הוא כרש"י [להלן נב.]. משום דאין קידושין תופסין באשת אח, אז לא דמיא לעכו"ם, דליבם אין קידושין תופסין משום ערוה. וגם צריך שיהא סיבה אחת לכולן. והוכיחו דלתוס' הא דמאמר הוא מדרבנן, הוא משום דהתורה הפקיעה שאר קנינם ורק ביאה הוא דאית בה.
- ד. אולם ר' ראובן (סי' כ"ג) העיר דלעיל אמרו דעכו"ם הבא על בת ישראל אפילו אשת איש הולד כשר, ואטו גם בשומרת יבם אפילו כשהיא ערוה אין הולד ממזר אתמהה, והביא מהברכ"ש שהוכיחו דודאי אינו כן, ע"ש, ובישרש יעקב מש"כ.